

TÓTH ESZTER ZSÓFIA – MURAI ANDRÁS

A SZÉPEK ÉS A SZÖRNYETEGEK

Egy esemény emlékezete:
az 1985-ös szépségverseny

A nyolcvanas évek Magyarországnak emlékezetes közéleti eseménye áll írásunk középpontjában: a szépségkirálynő-választás jelentőségét az adta, hogy az első „szocialista” szépségversenyként a közbeszéd, a sajtókritika fókuszába került. Majd a győztes tragikus halálát követően a nyomtatott és mozgóképes publicisztikák általánosabb társadalomkritika megfogalmazásának lehetőségét látták az események feldolgozásában. Az 1985-ös szépségverseny korabeli interpretációit alapvetően meghatározta az, hogy a szépségkirálynő kilenc hónappal a verseny után öngyilkos lett. A fiatal lány értelmetlen, tragikus halálának okait, tetteinek mozgatórugóit a korabeli média is megpróbálta feltárni,¹ s azóta is számos helyen idézték fel Molnár Csillának mint az első „újkori” szépségkirálynő-választás áldozatának az emlékét.²

Egy sokszor elbeszélte történetről van tehát szó, amely az elmúlt több mint negyedszázadban tovább élt a társadalmi emlékezetben. Az emlékezetnek azonban mítoszképző funkciója is van, különösen amikor a szóban forgó eseményt újra és újra elbeszélik: elmesélhetővé és hagyományozhatóvá teszik a történetek vagy a személy emlékét.

Írásunkban nem az események rekonstruálására törekszünk, sőt bizonyos értelemben épp ellenkezőleg: a múlt rekonstrukciójának nehézségét és komplexitását szeretnénk érzékeltetni, mikor több nézőpontból idézzük fel az egykori történeteket. Két eltérő módszerrel megidézett múltat helyezünk egymás mellé: a korabeli sajtóreceptiót, valamint néhány egykori versenyző visszaemlékezését, mellyel az utolsó éveiben járó szocialista

...szépség és halál,
győzelem és elmúlás és
mindenekelőtt
kiszolgáltatottak
és nyereszkedők mint
örök irodalmi toposzok
húzódnak a történet
mögött...

rendszer egy sajátos eseményének mában élő, kommunikatív emlékezete³ működéséhez is közelebb kerülhetünk.

Az esemény

■ 1985-ben – több mint 50 év kihagyás után⁴ – „Magyarország Szépe” versenyt rendeztek Magyarországon. A verseny szervezője a Magyar Média⁵ nevű cég volt, osztórák licenc alapján.⁶ A verseny kiírása szerint azok a lányok jelentkezhetnek, akik megfeleltek az alábbi feltételeknek: 16–26 év közötti, legalább 160 cm magas hajadonok voltak. A több mint 2000 induló közül Molnár Csilla Andrea fonyódi gimnazista nyerte el a koronát az 1985. október 5-én a Budapesti Kongresszusi Központban rendezett döntőn.⁷ 1985. december 18-án megnyerte Bécsben az első osztrák–magyar szépségversenyt,⁸ a szépségkirálynő a Máltán rendezett Miss Europa választáson 3. helyezett lett 1986. február 28-án. 1986. július 11-én Magyarország szépségkirálynője öngyilkos lett.

A szépségverseny idegen volt a kor politikai-társadalmi berendezkedésétől, amit a sajtóreakciók is – mindjárt látni fogjuk – jól mutatnak, de a szocialista rendszer disszonáns viszonyát a versenyhez az elnevezés körüli huzavona, majd a magyarosított végeredmény is kitűnően érzékelteti. Egyik interjúalanyunk, a 85-ös szépségverseny döntőse, dr. Cenkvari Ágnes így ábrázolta a szituációt: „Már a megnevezésnél problémák voltak, mert nem lehetett Miss Hungary, nem lehetett Miss Hungária, szóval sok minden nem lett, és akkor a szépek is meg a nyelvészek is megegyeztek: a Magyarország Szépe mindenkinek megfelelt.”⁹

1985-ben újságcikkek sokasága foglalkozott a versennyel, de szinte ezzel egy időben könyvek és egy film is igyekezett feltárni az akkorra már erősen erodálódott szocialista rendszer újabb disszonáns jelenségét. 1986-ban *Szépleányok* címmel készítette el Dér András és Hartai László minden idők egyik legsikeresebb magyar dokumentumfilmjét a szépségkirálynő-választás visszáságairól, amit a nyolcvanas évek szocialista rendszerének korhű lenyomataként is nézhetünk.¹⁰ A szépségkirálynő-választás értelmezésének módosulása már közvetlenül az eseménysorozat elindulását követően megkezdődött. Erre egy 2010-es interjúban¹¹ Hartai László, a *Szépleányok* egyik alkotója is utalt, amikor arról beszélt, hogy a forgatás kezdetekor még párhuzamosan terveztek forgatni a szépségversenyről és a Skála Áruház menedzsmenttanfolyamáról. Így sajátos látószöveget akartak adni a korról, amelyben már egyre több olyan dolog vált lehetségessé, amely szimbolikusan jeleníti meg az átmenetet a piacgazdaságba: többek között osztrák licenc alapján szépségverseny szervezése és a menedzsmenttanfolyam indítása. A tanfolyamon azonban üzleti érdekekre hivatkozva betiltották a forgatást. A *Szépleányok* című filmben is érzékelhető hangsúlyeltolódás: az eredetileg megmérettetésnek, versengésnek indult szépségversenyt a szépségkirálynő öngyilkossága más értelmezési keretbe helyezte, s a film sokkal általánosabb síkra lépett: szépség és halál, győzelem és elmúlás és mindenekelőtt kiszolgáltatottak és nyereszkesedők mint örök irodalmi toposzok húzódnak a történet mögött, és teszik népszerűvé az alkotást mind a mai napig.

Szintén 86-ban jelent meg a korabeli szépségipar korrupciós viszonyait leleplező *Szépséghibák* című könyv.¹² Friderikusz Sándor riportkönyve, az *Isten óvd a királynőt!* 1987-ben jelent meg, és ugyancsak rendkívül keresett volt. Ma pedig egy folyamatosan frissülő honlap működik Molnár Csilláról, amely precízen összegyűjtötte és rendszerezte a szépségkirálynőről felhalmozódott rengeteg információt.¹³

Jelentős méretű tehát az a szövegmenyiség, amely az 1985-ös szépségkirálynő-választással és Molnár Csilla tragikus életével foglalkozik. Ezt a korpuszt most két szempontból közelítjük meg. Egyrészt a szépségversenyt kísérő korabeli közbe-

szédre vagyunk kíváncsiak. Hogyan fogadta a sajtó az első „szocialista” szépségkirálynő-választást? A „Magyarország Szépe” sajtórepresentációján keresztül felvázolhatjuk az esemény társadalmi-kulturális kontextusát: a nyilvános beszédben szokatlan, idegen „test” a szépségverseny, s szembetűnő a lapok közerkölcsöt féltő, nevelő szándéka és előítéletessége – ugyanakkor Molnár Csilla öngyilkossága utólag igazolta az aggódó, társadalmi felettes énként megszólaló cikkeket. Ezt követően az elsődleges emlékezet nézőpontjából láttatjuk az eseményeket: a személyes tapasztalattal rendelkező két egykori döntős visszaemlékezése a mából s „belülről” láttatja a „szépek” küzdelmét a mostoha versenykörülményekkel.

A szépségverseny korabeli médiareprezentációja¹⁴

Fiatal versenyzők – aggódó felnőttek

■ A korabeli média gyakran jelenítette meg úgy a szépségversenyen induló lányokat, mint akik saját érdekeiket nem tudják képviselni, segítségre, gyámolításra szorulnak. Azzal is érveltek a szerzők, hogy tapasztalatlanságuk fiatalságukból ered. Másrészt kiemelték azt is, hogy a szépségversenyen indulók többsége nem profi modell vagy „maneken” volt.¹⁵

A királynőt és udvarhölgyeit gyermekszerepben jelenítette meg a *Magyar Hírlap* újságírója is: „Gyerekek még – legyint idősb kollégám [...] Szemügyre veszem a királynőt s hölgyeit: bizony, hogy azok. Nem érett szépség egyikük sem, szemükben nem ragyog az igaz szerelem tudása, test és lélek önfelédttitka.”¹⁶

A versenyzők gyámoltalanságát úgy is megjelenítették az újságírók, hogy azt hangsúlyozták: „a királynő szinte még gyermek”.¹⁷ Sőt azt javasolta a szerző, hogy a második helyezett vegye igénybe tanácsadó segítségét, „aki elmondja, hogyan viselkedjen, mit írjon alá, mit tanuljon”, mivel eddig szülővárosán kívül csak Csehszlovákiában volt.¹⁸

A *Népszava* tudósítója azt helytelenítette, hogy a fiatal lányokat a sminkkel megöregítették: „A látványosra épített színpad hófehér lépcsőre terített vörös szőnyegen lépdeltek fel a lányok. Akiket egy örült eszme jegyében összepirosítottak, -púdereztek, -festékeztek és -hajlakkoztak, nyilván azért, hogy még véletlenül se látszódjanak annak, amik. Szép, fiatal, karcsú és romlatlan lányoknak. A jól sikerült smink segítségével így szépen megöregedtek, idomulva a rangos esemény nívójához.”¹⁹ A cikk szerzője nem tért ki arra, mi is az az örült eszme, amelytől a lányokat féltette. Vélelmezhetjük, hogy a szépségipar.

A „Centrum szépé”-nek megválasztott döntőst, Kondász Tündét a Centrum Áruház propagandafőnöke „szőke hajú, huncut tekintetű”²⁰ gimnazista lányként írta le, akihez messzemenően alkalmazkodniuk kell a reklámszakembereknek: pl. dolgozatírás előtt „a viláért sem bolygatták”, nem fotózták, filmezték: hadd tanuljon, készüljön az életre – hangsúlyozta a propagandaigazgató.²¹

A korabeli sajtóhíradásokban gyakran írtak arról, hogy féltik a lányok tanulmányi előmenetelét. Molnár Csilla győzelméről úgy nyilatkozott a gimnáziumigazgató, hogy jobban örültek volna, ha tanulmányi versenyt nyer.²² Kondász Tünde szülei is annak örültek az újságíró szerint, hogy a lány nem adta fel továbbtanulási terveit: vagy külkereskedelmi főiskolára vagy bölcsészkarra akar menni.²³

A közerkölcs védelmében

■ Az *Ifjúsági Magazin* újságírója morális alapról érvelt, amikor egyenesen tisztességtelennek tartotta azt, hogy gimnazista lányok is részt vehettek a versenyen, és ez veszélyeztethette a tanulmányi eredményeiket: „Nem arról van szó, hogy a királynőnk még legfeljebb csak királylány, hogy a bakfisokat gusztustalanul agyonsminkelték, s

hogy érett női szépséget nem láttunk, hanem arról, hogy tisztességtelen elcsábítani őket akármilyen szerződéssel az életüket alapozó iskolából. [...] Hallatlanul erős a csábítás, hogy valami csillogó és rövid zsákutcába menjenek. [...]” Ha az első helyezett „olvassa ezeket a sorokat, azt üzenjük: tanuljon, s ha marad szabadideje, kereszen zsebpénzt és sikert az aranyozott koronával. Gratulálunk és szurkolunk érte.”²⁴

A *Magyar Hírlap* újságírója a győztes édesapjába vetette bizodalmát: szerinte az apa feladata volt, hogy felügyelje leánya tanulmányi eredményeit. „A szépségkirálynő azt sem titkolta, hogy az iskolában rosszul áll a szénája, és hogy nincsenek illúziói: az egyeseket a szépségével nem fogja kijavítani. Mindenesetre az is valami, hogy egyáltalán ki akarja őket javítani. Remélhetőleg semmi sem tántoríthatja el ettől a szándékától. Ha másban nem, a szigorú Molnár-papában bízik az ország érdeklődő apraja-nagyja: ő majd résen lesz.”²⁵ Ugyanő testőrt rendelt volna ki a szépségkirálynő mellé a kairói jutalomútra – amely végül nem valósult meg. „Bár Csilla bejelentette, hogy a meghívást csak akkor fogadja el, ha vele mehet a kísérője is, az aggodalmaskodókat ez sem nyugtatta meg. Szerintük Csilla mamája sem elég, testőrök kellenének a gyönyörű kicsike oldalára.”²⁶

A szocialista erkölcs védői is felbukkannak az újságírók között: ők azok, akik a közelebről nem definiált közerkölcsöt akarják védeni a szépségkirálynő-választástól: „Isten(nő) mentsen meg attól, hogy kéretlenül féltsem a közerkölcsöt az olyan, valószínűleg ártalmatlan, bár kicsit azért ízléstelen parádéktól, mint a minapi parádés szépségvásár, amelyek legfeljebb a közszemlére elővonult résztvevőkben tehetnek könnyen kiheverhető kárt.”²⁷

Az *Ország-Világ* tudósítója azon élcelődött, hogy az egyik 16 éves budapesti döntős leány legkedvesebb időtöltésének a telefonálást nevezte meg. Az újságírói kommentár sajátos látélet a korból, melyben utal a telefonínségre is: „1. csak a szépségének köszönheti-e, hogy egyáltalán telefonjuk van?, 2. mit szól ehhez a hobbihoz a) aki a számlát fizeti, b) az ikerállomás tulajdonosa?”²⁸

A korabeli média felfigyelt arra is, hogy a szépségverseny majdnem egybeesett október 6-ával, az aradi vértanúk évfordulójával, amit a *Népszava* tudósítója ízléstelennek tartott.²⁹

Női szerepek

■ Az *Iffúsági Magazin* újságírója hosszasan elmélkedett arról, hogy nőies nőkre és férfias férfiakra van szüksége a társadalomnak, nem olyan kilengésekre, mint amikor a „felszabaduló nők, mint az otthon hagyott, rosszul nevelt gyerekek először a számukra ősidők óta tiltott holmik után kapkodtak: nadrágot húztak, rágyújtottak, iszogatni kezdtek, szókincsük elgazosodott, kezdik ők kergetni a fiúkat, és [...] már birkóznak is egymással”.³⁰ Az egyenjogúság rossz következményének tartotta a szerző, hogy a „nők lementek a bányákba, fölmásztak a villanyoszlopokra, rázatták magukat a traktorokkal, a férfiak pedig mind színesebben öltöznek, újabban sokan fülbevalót kezdenek hordani, hovatovább festeni fogják magukat”.³¹ Az újságíró úgy vélte, a nem szerepek egészségtelen mértékben felborultak.

Az egyenjogúság megjelent a *Magyar Iffúság* cikkében abban a kontextusban, hogy a versenyre nevező lányok mindannyian dolgozó nők voltak. Ez a cikk utalt egyedül korabeli politikai eseményre is: arra, hogy 1985-ben rendeztek először olyan országgyűlési választást, amelyen – bár a Hazafias Népfront jelöltjeként, de – egy választókerületben több jelölt is indulhatott.³² „Az idén amúgy is benne vagyunk a választásban, a tavasz folyamán megismerkedtünk a többes jelöléssel, a választás demokratizmusával, most már nem kell egyéb, mint ebbéli ismereteinket felújítani és szakértelemmel végignézni, rendjén mennek-e a dolgok, nincs-e valami fennakadás. S ne feledjük: ez a szépségverseny a dolgozó nők szépségversenye, eleddig vala-

mennyi helyi győztesről közölték a foglalkozását, tanárnő, cukrász vagy éppen más, arról szó sincs, hogy ezek a lányok semmihez sem értenek, csak éppen szépek.”³³

A *Magyar Ifjúság* cikkírója a nyugati szépségversenyek karikatúrisztikus ábrázolását állította szembe a hazai szépségverseny „véresen komoly” voltával. A korabeli kontextusban a nyugati szórakozási formák ábrázolása könnyed környezetben azt is jelentette, hogy a jelenséget ily módon ítélték el. Ugyanakkor a magyar változatot is kritikusan szemlélte a szerző, legalábbis iróniát érezhetünk a szavak mögött, amikor a szépségkirálynő-választást – a szocialista rendszerbe nem illő – gazdasági vállalkozásnak aposztrofálta. „A szépségversenyről alkotott elképzeléseim javarészt a Parabola című tévéműsor filmbevéágásaira és a tévéhíradó »kis színeseire« épültek, könnyed szórakoztatásnak hittem, hiszen mindig ötlábú borjakról, bicikliző páviánokról és a bajor sörivőversenyről szóló hírek között mutatták, szigorúan az időjárás előrejelzés előtt. A mi szépségversenyünk azonban nem volt holmi léha show, a mi szépségversenyünk nem került üres, gondtalan szórakoztatási elképzelések uszályába. A mi szépségkirálynő-választásunk egy véresen komoly gazdasági vállalkozás volt.”³⁴

Karrier és retorzió

■ Gyakran cikkeztek arról is, hogy kiugrási lehetőségként tartották számon a versenyzők a szépségversenyt. A versenyre „mindenkit hasonló vágyak: az országos hírnév, a győztesnek kijáró jutalmak, a szerződtetés után remélt kimagasló jövedelem vonzottak ide. [...] A boldog továbbjutókat [...] amikor arra próbálok emlékeztetni, hogy leginkább a szorgalmas, kitartó munka és tanulás termése a siker, a válasz a vérvörösrre festett, szép metszésű ajkak lebiggyesztése” – állította az *Ifjúsági Magazin* újságírója. Ez az interpretáció a szépséget úgy jeleníti meg, mint anyagi előnyökre váltható adottságot. Másrészt az újságíró szerint a szépség nem jár együtt szellemi adottságokkal.³⁵

A döntősök között volt olyan, aki a gimnáziumot magántanulóként fejezte be, mivel második osztály után kimaradt. Volt takarító, adminisztrátor, statiszta. Számára a döntőbe jutás meghozta azt a lehetőséget, hogy az azt megelőző évek tengés-lengéséhez képest megbízásokat kapjon a szépségiparban.³⁶

A szépség mint árucikk jelent meg az *Ifjúsági Magazin* tudósításában is. „Aki szép, eladhatja a látványt [...] azoknak a cégeknek, amelyek a termékeiket akarják eladni. És mostanában [...] egyre több ingyom-bingyomot pucér vagy félpucér lányokkal körítve kezdenek zseniális propagandisták reklámozni. Megnőtt a kereslet a fotómodell, a manőken, a »táncosnő«, az áruházi »házikisasszony«, a meztelen statiszta iránt. Kellenek a szép lányok, mosolyogjanak, kacsintsanak, riszáljanak, vetkezzenek. Idénymunka, [...] a divatláz majd alábbhagy, s előbb-utóbb az értékrend is helyrebillen.”³⁷

A szépségkirálynőről még egy évvel tragikus halála után megjelent egy cikk a *Nők Lapjában*.³⁸ Apropóját Friderikusz Sándor riportkönyvének megjelenése adta, amiben a szépségkirálynő öngyilkosságának magánéleti és a szépségversenyhez kötődő hátterét boncolgatta.³⁹ A *Nők Lapja* cikkszerzője a szépségelvárásokkal kapcsolatban hangsúlyozta: a győztesnek a nemzetközi sztenderdeknek is meg kellett felelnie: „Az alak legyen kiforrott, tökéletes mell, derék, csípő az adott sztenderdeknek megfelelő, ám az arc tükrözzön ártatlanságot, üdeséget. Olyat, ami a sminken is átüt. De hát kérem, ez szakma. Tényszerű és rafinált. Pénz van benne.”⁴⁰ Persze kérdéses, miért vélte úgy az újságíró, hogy ezek a nemzetközi elvárások. Azonban megállapításaiból visszaköszön az egész, a szépségversennyel kapcsolatos diskurzusok kettőssége: a szépség mint természeti adottság és a szép nő külsőben rejlő gazdasági haszon lehetőségének kiaknázása mint cél: „Ha a szépség áru, ha piaca van, ha annyian keresnek rajta, ha reklámértékről beszélnek, az mindkét félre méltányos mértékben fogal-

mazódjék meg.”⁴¹ A kérdésfeltevessel arra utalt az újságíró, hogy a korabeli diskurzusokban gyakran úgy jelenítették meg a döntősöket, mint akik a Magyar Média áldozatai lettek azzal, hogy előnytelen szerződés kötésére kényszerítették őket.

Alig maradt fent a szépségversenyre vonatkozó írásos levéltári forrás. Dr. F. István egy 1989-es, a *Reform*nak adott nyilatkozatában utalt arra, hogy az MSZMP KB Agitációs és Propaganda Osztálya közvetlen nyomást gyakorolt a szervezőkre, például a tekintetben, hogy a verseny elnevezése ne Miss Magyarország, hanem „Magyarország Szépe” legyen. A nyilatkozó arra is panaszkodott, hogy Molnár Csilla öngyilkossága után őt kizárták a pártból.⁴² Bár a kizárásnak közvetlenül nem volt köze az öngyilkossághoz. A Budapesti Pártbizottság Pártfegyelmi Bizottsága 1988. március 10-i ülésén hozott határozat szerint lakáskiutalási körülményeit – Füst Milán egykori villáját kapta meg – vizsgálták meg, és ezért zárták ki, azonban az indoklásban szerepel az is, hogy a szépségverseny alatt a szocialista erkölcshez méltatlanul viselkedett.⁴³

A verseny negatív visszhangja, az első helyezett öngyilkossága olyan felhangot is kapott a korabeli sajtódiskurzusokban, hogy ez az eset is azt példázza, a magyar társadalomban nem mennek rendben a dolgok: „Az ember ismét csak megvonta a vállát: miért éppen ezen a sikamlós területen mennének nálunk korrektil, rendesen az ügyek?”⁴⁴

A verseny és a szépségkirálynő emlékezete két interjú tükrében

■ A két döntős, Kruppa Judit és Cenkvári Ágnes megszólaltatásával célunk az volt, hogy megismerjük a szépségversenyre vonatkozó múltkonstrukcióikat, valamint azt, hogyan reprezentálják akkori és jelenlegi önmagukat a verseny kontextusában. A múlt sohasem statikus jelenség, változása éppúgy függvénye az idő múlásának, mint az adott eseményt átélt személyek jelenbeli identitásszükségletének. Egyik interjúalanyunk, Kruppa Judit visszaemlékezésének és a múlt „objektivitásának” viszonyára a következőképpen reflektált: „Nyilván az enyém megszépült, az övék meg még rosszabb lett, mint valójában.”

Kruppa Judit második helyezett volt a 85-ös szépségversenyen, s ennek köszönhetően indult el karrierje a reklámszakmában: szerződést kötött a Skálával, az áruházzal „háziasszonya” lett, később a média különböző területein dolgozott. A ma már elsősorban a családjának élő egykori döntős régi önmagát vidékről Budapestre felkerült naiv lányként látja, akinek életútját a szépségverseny alapvetően meghatározta: „mindennek az alapja az volt, hogy engem egyszer csak megismert egy ország.” Visszaemlékezésében a verseny adta lehetőséget megragadó, a helyzetet (a szoborkészítés esetét kivéve) és általában az életét kézben tartó személyiségként jelenik meg. (Ellentétben azzal a képpel, ami Molnár Csilláról a róla szóló könyvek, cikkek alapján kirajzolódott: ő olyan lányként jelent meg, akit a verseny következményei maguk alá gyűrtek.)

Cenkvári Ágnes egyetemi hallgatóként jelentkezett a versenyre, amit saját megfogalmazása szerint „próbatételnek”, „megmértetésnek” tekintett. A szépségversenyt követően folytatta tanulmányait, állatorvosként végzett, majd tudományos fokozatot szerzett, tehát pályáját a ’85-ös szépségkirálynő-választás közvetlenül nem befolyásolta. Visszaemlékezésében mindvégig negatívan írta le a verseny szervezését, a szervezőket és a zsűri tagjait is: a „teljes gátlástalanság és szervezetlenség” uralta az eseményt. „A döntő az meg abszolút káosz [...] a szimbóluma az egész akkori szépségiparnak Magyarországon.” Elbeszélésében hangsúlyos a versenyző lányok kiszolgáltatottsága, akik azonban nem tudták érdekeiket képviselni, Cenkvári szavaival: „mindenki fogta be a száját, és kussolt”.

■ Cenkvári Ágnes szerint „azért abban az időszakban, ezt tudni kell, ez egyáltalán nem volt szokásos, és a modellkedés meg manökenkedés, hát ha nagyon durván akarok fogalmazni, bizonyos áruba bocsátkozás, áruként eladása egy testnek”. Míg Cenkvári a kiszolgáltatottságot hangsúlyozta, addig Kruppa Judit a show nehézségei mellett kiemelte, hogy a versenytársak nehezen fogadták el a „játékszabályokat”. „Ez egy showbiznisz, egy verseny és egy show. Egy show nem arról szól, hogy szanatóriumba vonultam, és feltett lábakkal arra várok, hogy majd a fejemre teszik azt a koronát vagy sem. Ez egy műsor, ráadásul ez egy televíziós műsor volt. Ez a bolondokháza. Én nem tudom, hogy ezek a lányok mit számítottak vagy mire gondoltak. [...] Én, aki soha ilyenben még nem vettem részt, és a színpadnak ezt a világát [...] nem ismertem, azzal tisztában voltam, hogy ez egy munka. Ha azt mondják, hogy állj három órán keresztül a színpalak mögött, mert sosem lehet tudni, hogy mikor mondják azt, hogy függöny és indulj, akkor ott álltam.”

Cenkvári inkább a nehézségekre emlékezett: „Az a bizonyos osztrák úr kivitt bennünket a nem is tudom pontosan melyik híd lábához, ahol csoportos Jessa fürdőruhás fotózás volt. Tehát először ruhában, mindenki a saját utcai ruhájában, majd ott a csúcspontnál a közepén le kellett vetkőzni, ráadásul már októbert írtunk, ugye 5-e volt. Le kellett vetkőzni fürdőruhára, ki hogy tudott, és mosolygás és újra fotózás. Olyan nagyon nem volt már bennünk életerő meg életkedv, örültünk, hogy túléljük a napot, és aztán ez folytatódott. Teljes szervezetlenség, azt lehet mondani.”

Kiszolgáltatottság

■ Cenkvári Ágnes emlékei szerint „embertelen és ocsmány, kalandvágyból karrierista és a konjunktúrát idézőjelben meglovagoló emberekkel volt tele a környék.”

A *Szépleányok* című dokumentumfilmben van egy rész, amely bemutatja, hogyan készített Pauer Gyula gipszszobrokat a meztelen lányokról. Sok kritika érte a művészi megörökítésnek ezt a formáját, aminek Kruppa Judit is – saját értelmezésében – véltlen áldozata volt. „A szoborkészítés a filmben, ami miatt a Skála-szerződés is majdnem befuccsolt. Belecsöppentem valamibe, amiről azt sem tudtam, mit is csinállok valójában. [...] Emiatt engem akkor behívatott Berecz elvtárs⁴⁵ a Fehér házba, a pártközpontba, és beszélgetnem kellett vele. Ugyan nem is értettem a lényegét a dolognak, hogy miért. Megkérdezte, hogy vagyok, mondtam, köszönöm, jól.” Cenkvári nem vett részt a szoborkészítésben, véleménye azonban még Kruppa Juditénál is keményebb: „Az a gátlástalanság és bunkóság, nem tudom minek nevezni, az a férfiúi bunkóság volt, hogy olyan szinten eszközként, bábként kezelték ezeket a lányokat, hogy ez egyszerűen fölháborító.”

Cenkvári Ágnes az interjú során többször kiemelte a lányok kiszolgáltatottságát és alárendelt helyzetét: „Azt se tudta az ember, mit ír alá” – mondta szerződésekről. „Átjáróház volt a mi öltözőnk. Oda csak az nem jött be, aki nem akart. Márpedig nagyon sokan be akartak. Az utolsó kótyonfitty fotósna fölkent fickó, csak úgy belibegtek, ohne zsanír, az senkit nem zavart, hogy egy szál bugyogóban állunk ott. Tehát tárgyagnak, eszközöknek, mondhatnám robotoknak szántak bennünket. A tapintatnak árnyéka sem volt. Ez volt az egészben számomra a legfelháborítóbb, hogy kifejezetten, nem akarok csúnya szót használni, mondjuk inkább eszköznek tekintetek bennünket a saját kis peccsenyékük süttetéséhez.”

Versengő emlékezetek – konklúzióként

■ „A nagy elméletek adta szellemi biztonság eltűntével helyet kell szorítani a történeti képből mindannak, amit maguk az érintettek világukról és benne saját magukról érvényesnek gondoltak” – írja Gyáni Gábor az alternatív értelmezések lehetőségét magában rejtő személyes emlékezetek jelentőségét hangsúlyozva.⁴⁶ Jelen tanulmányunkban – az 1985-ös szépségverseny kontextusában – ez azt jelentette, hogy több nézőpontból ábrázoltuk a verseny korabeli médiavisszhangját és annak emlékezetét. Természetesen nem a szépségverseny az egyetlen olyan esemény az 1980-as évek Magyarországnak hétköznapi világában, mely a versengő emlékezetek terepeként figyelemre érdemes. E történettel azonban ábrázolhatóvá válnak nemcsak a korabeli pre-vállalkozói világ visszásságai, hanem az erkölcsi közbeszéd is olyan kérdésekben, mint például áruba bocsátható-e a szépség, és hogyan jeleníthetők meg a korabeli társadalmi elvárások egy fiatal leánnyal szemben.

Az egykori résztvevők visszaemlékezéseiben pedig jól érzékelhető, hogy a megélt esemény az egyén életében betöltött szerepe szerint kerül értelmezésre: a verseny második helyezettjének életútját alapvetően befolyásolta sikeres szereplése, míg az akkor egyetemi diák döntős számára ez csak egy kellemetlen epizódként jelenik meg elbeszéléseiben. Újabb nézőpontot, másféle interpretációt jelent tehát, mikor a saját tapasztalattal rendelkező személyek beszélnek el az adott múltbeli eseményt: ebben az esetben a maguk számára megszerkesztett élettörténet jelenti a múlt szűrőjét.

■ JEGYZETEK

1. Legrészletesebb feldolgozás Friderikusz Sándor kötete: *Isten óvd a királynőt!* Bp., 1987.
2. Például *A XX. század krónikájában* (Officina Nova, 1994) vagy az 1996-ban megjelent *Magyarok Krónikájában* (Officina Nova, Bp.).
3. Jan Assmann kommunikatív emlékezetnek nevezi a 40-50 éven, tehát egy emberöltőn belül történt eseményeket. Assmann: *A kulturális emlékezet*. Atlantisz, Bp., 1999.
4. Kivéve az Annabál szépe versenyt, melyet a szocialista időszakban is, 1954-től folyamatosan – elsősorban idegenforgalmi okokból – megrendeztek. Ezenkívül voltak helyi versenyek: pl. Budapest Szépe verseny és Miss Hunyadi Verseny az 1980-as évek elején, a Hunyadi hajón.
5. Teljes nevén: Magyar Média Reklám és Propaganda Szolgáltató Leányvállalat.
6. Tóth Rita, a magyar Divatintézet manókenje az 1984-es bécsi Miss Európa választáson 3. helyezett lett. A Képes Újság tudósítása szerint: „Csaknem ezernégyszáz éves Kárpát-medencei ittlétünk alatt eddig sikerrel távol tartottuk magunkat eme hívságos vetélkedéstől. Ötszáz esztendővel Mátyás király bécsi győzelme után egy Tóth Rita nevű magyar kislány is bevette a várost. A teljes ismeretlenségből előlépve, úgyszólván turistaúton bronz medáliát nyert az európai szépségversenyen.” Czippán György: *Mégis lesz királynőnk!* Képes Újság 1985. szeptember 7. www.molnarczilla.hu
7. Molnár Csilla Andrea 1969. január 20-án született Kaposváron. 1972-től Fonyódon élt vendéglátással foglalkozó szüleivel és öccsével. A fonyódi Karikás Frigyes Gimnázium tanulója volt. www.molnarczilla.hu
8. *Minden tekintetben szebbek a magyarok*. Magyar Hírlap 1985. december 19.
9. Ennek oka lehetett az is, hogy az 1980-as évek elején törekedtek arra, hogy kevésbé áramoljanak be nyugati nyelvekhez kötődő kifejezések a magyar nyelvbe. Például Fruita Porta néven zöldség-gyümölcs standokat nyitottak Budapesten, majd azokat átkezesztették Vitamin Portára.
10. *Szépleányok*. Magyar dokumentumfilm, 1986, Rendező-operatőr Dér András, Hartai László. Balázs Béla Stúdió – Mozgóképi Innovációs Társulás.
11. Retrográd, a Hír tévé történelmi magazinja. 2011. 09.14.
12. Gazsó L. Ferenc – Zelei Miklós: *Szépséghibák*. Bp., 1986, magánkiadás. Zelei Miklós szerint azért jelent meg a könyv magánkiadásban, mert állami kiadó nem vállalkozott rá.
13. www.molnarczilla.hu.
14. Az e fejezetben idézett cikkek összegyűjtve megtalálhatóak a www.molnarczilla.hu emlékdoldalon.
15. *Magyarország szépe*. Békés Megyei Népiújság 1985. október 7.
16. B.B.A.: *Miss Erotika?* Magyar Hírlap 1985. október 7.
17. Fazekas: *A királynő szinte még gyermek. Most a szépek választanak*. Esti Hírlap 1985. október 7.
18. Uo.
19. Ben: *Kuglóf és évforduló*. Népszava 1985. október 7.
20. Kiss Dezső Péter: *Szépsége a centrumé*. 1985. november.
21. K. É.: *A Centrum szépeit is átváltoztattuk*. Átváltoztatjuk 1985 tél.
22. B.L.: *Közepes vagyok – mondja a szépségkirálynő*. Dunántúli Napló 1985. október 13.
23. Kiss Dezső Péter: *Szépsége a centrumé*. 1985. november; K. É.: *A Centrum szépeit is átváltoztattuk*. Átváltoztatjuk 1985 tél.
24. Szántó Gábor: *A legszebbnél szebb a szép*. Ifjúsági Magazin 1985. december.

25. G.S.A.: *A kiskorú királynő*. Magyar Hírlap 1985. október 8.
 26. Uo.
 27. Hárs György: *Istennősi*. Élet és Irodalom 1985. október 11.
 28. Pálos: *A szépség „leg”-jei*. Ország-Világ 1985. október.
 29. Ben: *Kuglóf és évforduló*. Népszava 1985. október 7.
 30. Szántó Gábor: *A legszebbnél szebb a szép*. Ifjúsági Magazin 1985. december.
 31. Uo.
 32. Szoboszlai György (szerk.): *Az 1985. évi országgyűlési választások politikai tapasztalatai*. Bp., 1985.
 33. *Csillagocskák háborúja*. Magyar Ifjúság 1985. október 4.
 34. Kovács Zoltán: *Nem jött a királynő*. Magyar Ifjúság 1985. december 27.
 35. Á.L.: „Tükröm, tükröm, mondd meg nékem”. *Szépségselejtező*. Ifjúsági Magazin 1985. szeptember.
 36. V.B. *Rábeszélésre jelentkezett*. Ötlet 1985. október 20.
 37. Szántó Gábor: *A legszebbnél szebb a szép*. Ifjúsági Magazin 1985. december.
 38. Kormos Valéria: *A riporter magányosságáról. Egy dokumentumkötet kapcsán*. Nők Lapja 1987. augusztus 22.
 39. Friderikusz Sándor: *Isten óvd a királynőt!* Bp., 1988; Gazsó L. Ferenc – Zelei Miklós: *Szépséghibák*. Bp., 1986.
 40. Kormos Valéria: i. m.
 41. Uo.
 42. Bubrik Gáspár: *Ideológiai megfontolásból lett Magyarország Szépe. Interjú Fodros Istvánnal*. 1989. október 6.
 43. BFL XXXV1.a.4. 779. öe.1988. április 13. 105–112.
 44. Kormos Valéria: i. m.
 45. Berecz János.
 46. Gyáni Gábor: *A cselédkép változatai a századforduló diskurzusában*. In: Nagy Beáta – S. Sárdi Margit (szerk.): *Szerep és alkotás: női szerepek a társadalomban és az alkotó művészetben*. Debrecen, 1997. 227.

